IN MEMORIAM

ION STATE

Avea încredere în investirea semnului grafic, a imaginii cu puterea de simbol durabil, de comunicare. Lucrarea peste care s-au năruit zidurile, fulgerînd şi viaţa lui, urma să fie o arhitectură de texte în spaţiu. Ion State *construia* cărţile ilustrate de el, nu le împodobea cu o grafică efemeră paginile. Le dădea o viaţă definitivă.

Alexandru Sahia, Mihai Beniuc, Yannis Ritsos, Dante, « Cavalerii mesei rotunde » şi alte aspecte ale literaturii româneşti şi universale au devenit pilduitoare exemple de ediţii prin grija lui de a găsi paralele conceptului grafic prin gravura în acvaforte, xilografie, desen; multe din ele ne-au adus bucuria unor recunoaşteri internaţionale.

În anii '60 apar în expoziţii xilogravurile lui de format mare.

Fiecare tăietură în fibra lemnului adînceşte adevăruri, de multe ori dureroase, dăltiţa preia rolul scalpelului de chirurg mînuit cu dorinţa de *a trezi.*

Din vastele lui cercetări, investigaţii în lumea formelor pe care le visa cît mai perfecte, le transmitea necontenit cu o emoţionantă dăruire studenţilor săi. *Vasile Kazar*

Ion State a fost un om rar.

Fiecare om este un unicat. Cei care se detaşează prin calităţi ieşite din comun, îi recunoşti ca personalităţi. În pragul morţii, se zice că omul vede derulat cu o viteză fantastică filmul vieţii sale.

Nu avem să ştim niciodată ce a văzut el atunci, cu o viteză fantastică. Chiar unindu-ne toţi nu avem cum, întru reconstituirea din amintiri a fiinţei sale rare, să scriem ceva care adunat ar semăna cu întregul său.

Era un mare Priceput.

Era un om cu acces la Limite.

Se voia puternic. Uneori era puternic. Era neliniştit.

Ce ţine de tehnica artei — şi aproape totul în artă ţine de tehnica artei — îl stăpînea.

Ce ţine de om — şi nimeni nu ştie totul despre om — îl stăpînea.

Uneori făcea exces de psihologism. Se ştia pe sine. Atît cît un om poate să se ştie pe sine.

A fost Profesor pentru mulţi dintre noi.

— Domnu' State.

A plecat cu tot ce avea în Atelier. Atelierul ucenicului vrăjitor.

A plecat cu tot de făcuse pînă acum şi cu tot ce avea să mai facă.

Ceea ce începuse el nu ar fi terminat decît la sfîrşitul vieţii. Cît ar fi mai avut de trăit.

S-a scufundat odată cu Atelierul. Meşterind.

Muncea pînă tîrziu. Zilnic.

A murit ca un căpitan de vapor la datorie.

Este Foarte Trist Acum.

Este foarte trist că a plecat. Sîntem, toţi cei care l-au ştiut, cerniţi, într-un doliu care ne va urmări pînă atunci, cînd nu ne va mai interesa decît propriul nostru Sfîrşit. *Dan Erceanu*

N-aş fi vrut niciodată să scriu despre Domnu' State în astfel de împrejurări. N-aş fi vrut niciodată să fie astfel de împrejurări.

Avea o vorbă: « Supăraţi-vă pe făcute nu pe state ! » — spunea atunci cînd ne jeluiam că nu găsim rezolvarea unor probleme de plastică.

Cînd credeam că totul începe cu noi, cu el s-a terminat o perioadă din existenţa noastră.

Îi datorăm poate mai mult decît ne dăm seama în momentul acesta.

A.B.C.-ul meseriei şi în mod sigur o bună parte din ceea ce ne caracterizează ca stil pe fiecare în parte. Ne-a condus paşii demonstrînd fără ostentaţie, era aproapele nostru şi aş vrea să cred că vom putea duce mai departe ceea ce ne-a învăţat.

Fiindcă aproape tot ceea ce am învăţat de la el avem. *Sergiu Dinculescu*

Cînd a venit prima oară la mine — mi se pare că a trecut puţin timp de atunci — era cu nişte ilustraţii pentru poeziile lui Yannis Ritsos care mă preocupau şi pe mine. Profesorul lui, Vasile Kazar, îl sfătuise să mă caute. Am discutat, ne-am contrazis şi după ce a plecat am priceput că avea dreptate, că punctul lui de vedere, concepţia lui era — dacă se poate spune — riguros poetică. Am simţit un fel de invidie pe mintea lui tăioasă care respingea orice compromis de gîndire, orice rezolvare pe linia minimei rezistenţe. Profesorul *Ion State* avea o exigenţă teribilă, uneori chiar distructivă, pe care o aplica întîi asupra lucrărilor sale.

Ne-am sfătuit de multe ori, am avut interminabile discuţii, ne-am contrazis şi ne-am ciocnit şi am ajuns la concluzii pozitive. Am lucrat împreună pentru expoziţia românească de la Bienala de la Veneţia din 1972. Era o experienţă unică: montarea gravurilor a douăzeci de artişti gravori într-o operă monumentală pe panouri care fiecare devenea o compoziţie nouă şi trebuia să constituie un element în compoziţia de ansamblu. Mintea limpede, omul care a stăpînit şi a dirijat lucrul a douăzeci de artişti (şi nu e uşor cu artiştii care-şi iubesc operele şi au strîngeri de inimă să le rupă şi să le recompună cu ale altora) a fost Ion State. Zile şi nopţi a lucrat cu ceilalţi, a rupt, a lipit, s-a bucurat şi s-a înfuriat. Cînd era un panou bine făcut sărea în sus, cînta. N-a fost la Veneţia să vadă realizarea noastră, a tuturor. Ştia că avea mici cusururi şi că în mintea lui era puţin altfel — mai perfectă, mai frumoasă. A muncit enorm pentru a reinventa nişte minunate tehnici tipografice. State a fost acela care a pus la punct procedeul de fototipie. A făcut treaba pînă la cele mai mici detalii, a proiectat aparatură şi instalaţii, a experimentat luni de zile şi a ajuns la rezultatul dorit. Pe mulţi i-a învăţat fotolitografie. Pentru el nu a exploatat decît prea puţin din tot ce ştia.

Mi-a dat foarte mult, m-a învăţat multe şi a fost pentru mine un reper, un etalon de probitate şi perfecţiune profesională. *Marcel Chirnoagă*

LIVIU POPA

E tulburătoare datoria de a scrie despre creaţia unui artist căruia fatidicele secunde i-au răpit ultima libertate: aceea de a-şi judeca « à rebours » faptul, făptuirile artistice. Traiectul plin de meandre între proiectul mintal şi gestul realizării, mărturisirile justificatoare ale artistului sînt una din căile de descoperire şi confruntare a ceea ce întrevede criticul. *Liviu Popa:* arhitect, scenograf al cinematografiei noastre dintre anii 1964—1975; creaţia sa rămîne prezentă pe mii de metri de peliculă; pe acest suport al operei sale, fatalmente friabil şi firesc detronat prin legea industriei cinematografice, arareori privirea noastră a adăstat asupra artei sale. Iată insolubila piedică a oricărei finale reprezentaţii artistice datorate unui artist scenograf: ea rămîne înmănuncherea trudnicelor căutări şi soluţii, sau nostalgica reîntoarcere spre expresia care să-l dezlege de efemeritatea, a spectacolului.

Puţini au bănuit secreta sa aspiraţie către pictură; o pictură adresată, cu ostentaţie parcă, retinei profesional încercuită de vizorul aparatului de luat vederi. Frenezia cromatică tapetează *mira* fiecărui carton, decupat în ecran cinematografic. Lucrările sale sînt machete de decor împinse către punctul preferinţei sentimentale pentru pictură.

Pentru Liviu Popa, pentru ochiul său azi închis, culoarea trăia necesara stridenţă a acelui concret care ambiţionează să fie văzut în alunecarea maşinii de captat gesturi şi fapte — platoul de filmare.

Pe acest platou şi-au găsit trup gîndurile sale artistice. Gînduri faţă de care rămînem pe mai departe datori. *Paul Cornel Chitic*

DESPINA GHINOCASTRA-ISTRATI

VALERIA STOICA

BEATRICE DRAGU

În hecatomba absurdă a cutremurului s-au frînt şi vieţile a trei femei ce-şi cîştigaseră de mult, cu trudă şi pasiune, fiecare în felul său — un loc onorat în breasla artiştilor plastici. Rememorarea lor e mai mult decît o datorie şi un prinos, e o clipă de reculegere în faţa unui destin tragic ce le-a unit prin moarte, după ce le ordonase drumurile, paralele, în aceeaşi direcţie a frumosului.

Cea mai în vîrstă, pictoriţa *Despina Ghinocastra-Istrati,* — originară din Albania — afirma caracterul dîrz şi semeţia nobilă a oamenilor de munte. Cu studii la Bucureşti (Academia de arte frumoase), completate la Paris (École des Beaux-Arts), pictura ei purta în mod firesc pecetea artei noastre dintre cele două războaie, în care literatura şi observaţia directă se împletesc organic cu lirismul cald al culorii. Sinteză de naraţiune şi contemplare, motivele tratate de artistă s-au inserat întotdeauna în epocă; actualitatea lor, fie în compoziţii, fie în portrete, nu se descifra numai din familiaritatea subiectelor, cît mai ales dintr-un limbaj plastic accesibil oricărei percepţii vizuale, un limbaj personal capabil să dialogheze la orice nivel şi să atace cu îndrăzneală atît pictura de şevalet, cît şi ilustraţia de carte, afişul sau panoul decorativ. A luptat demn, curajos, pînă în ultima clipă.

Mai tînără şi cu altă formaţie, *Valeria Stoica* a fost prezentă pe tărîmul artelor decorative timp de două decenii, începînd din anii cînd acestea îşi căutau, odată cu o dezvoltare la verticală, un profil propriu, potrivnic noţiunii de « arte minore ». A lucrat mult, în multe domenii, direcţii şi destinaţii artistice. De la micul obiect de interior, decorat în piele, la panoul de mozaic, de la pictura pe sticlă (preluare deliberată a unor îndelungi tradiţii populare, ridicată azi la rangul de artă evoluată) pînă la suprafeţe murale decorate în metal şi în pictură pe lemn, s-a zbătut continuu să-şi găsească un făgaş numai al său, pe care să-l adîncească în timp ca pe un drum propriu. A reuşit numai în pictura pe sticlă, mai aproape de obîrşia ei transilvană (s-a născut la Cugir — jud. Alba), mai lesne de mînuit în culorile grave în care îi plăcea să înfăţişeze lumea simplă a satelor de munte, în scene diverse, în care copiii ocupă locul de frunte. Moartea a surprins-o luptînd să-şi dobîndească mijloacele pentru o realizare mai grea de conţinut şi care să o impună.

În acelaşi timp cu ea îşi dădea sufletul o făptură care, fără a fi artistă, slujise obştea plasticienilor cu calmă devoţiune şi nedesmînţit tact aproape douăzeci de ani. Secretară de creaţie a secţiei de pictură — *Beatrice Dragu* şi-a cucerit de la început — repede şi sigur — respectul tuturor artiştilor cărora le cunoştea nu numai activitatea profesională, de la condiţiile de lucru la succesele din expoziţii — dar şi viaţa particulară, năzuinţele şi amărăciunile fiecăruia. Această cuprinzătoare memorie afectivă, subliniată de o capacitate de apropiere umană rar întîlnită, au făcut-o de neînlocuit pe un post de neîncetată uzură, în care rostul şi ordinea zilnică asigură desfăşurarea normală a organismului complicat al breslei. Vîrsta, sănătatea, oboseala, nu au împiedicat-o să-şi facă datoria pînă la sfîrşit, cu zîmbetul pe buze, cu o nobilă politeţe în glas şi gesturi. *Mircea Grozdea*